

УДК 336.77

Лебедь О.В.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця***Яременко О.Р.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця***Харитонова В.С.***магістр
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

У статті на основі статистичного спостереження та аналізу показників функціонування ринку банківських послуг встановлено, що ринок банківських послуг за кількісними показниками переживає фазу згортання, уповільнення нарощування активів, нестабільність ресурсної бази зумовлює проблеми з кредитними та іншими активними операціями, якість найдохідніших активів, а саме кредитів, зменшилася на 4%, строк інвестування у економіку зменшився майже удвічі, упродовж семи років лідерами банківського фінансування через ринок послуг є переробна промисловість, оптова та роздрібна торгівля, підприємництво, пов'язане з ремонтом автотранспортних засобів. Серед сценаріїв розвитку ринку банківських послуг нині переважає антикризове вільне флуктуаційне функціонування зі збереженням національної приналежності банківського капіталу.

Ключові слова: ринок банківських послуг, банківська установа, банківська послуга, кредитна операція, послуги кредитного характеру, показники функціонування ринку банківських послуг.

Лебедь О.В., Яременко О.Р., Харитонова В.С. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ РЫНКА БАНКОВСКИХ УСЛУГ УКРАИНЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО РАЗВИТИЯ

В статье на основе статистического наблюдения и анализа показателей функционирования рынка банковских услуг выявлено, что рынок банковских услуг по количественным показателям переживает фазу спада; происходит замедление наращивания активов, имеет место нестабильность ресурсной базы, что обуславливает проблемы с кредитными и другими активными операциями. Качество доходных активов, а именно кредитов, снизилось на 4%, срок инвестирования в экономику уменьшился почти вдвое. В течение семи проанализированных лет лидерами банковского финансирования средствами рынка банковских услуг являются перерабатывающая промышленность, оптовая и розничная торговля, предпринимательство, связанное с ремонтом автотранспортных средств. Среди сценариев развития рынка банковских услуг на данный момент преобладает антикризисное свободное флуктуационное функционирование с сохранением национальной принадлежности банковского капитала.

Ключевые слова: рынок банковских услуг, банковское учреждение, банковская услуга, кредитная операция, услуги кредитного характера, показатели функционирования рынка банковских услуг.

Lebid O.V., Jaremenko O.R., Kharitonova V.S. CURRENT SITUATION OF UKRAINE BANKING SERVICES MARKET AND ITS FUTURE OUTLOOK

The article is based on statistical monitoring and analysis of the functioning of the banking market found that the banking services in quantitative terms is experiencing a phase of collapse, slowing asset growth, instability resource base causes problems with credit and other active operations, quality most profitable assets, such as loans, decreased by 4% term investment in the economy fell almost doubled in seven years leading bank financing through services market is manufacturing, wholesale and retail trade, business, associated with repair of motor vehicles. Among the scenarios of the banking market is currently dominated by crisis fluctuation free operation preserving the national identity of bank capital.

Keywords: banking services market, banks, banking services, lending operations, credit related services, performance indicators banking market.

Постановка проблеми. На вітчизняному ринку фінансових послуг банківський сектор є найбільш розвинутим. Небанківські фінансові інститути істотно поступаються не лише за обсягами ресурсів, але й за рівнем довіри до них з боку населення, що пояснюється значним досвідом роботи банків та активним регулюванням банківського сектора державними органами, зокрема Національним банком України, Комісією з цінних паперів та фондового ринку, Кабінетом Міністрів України. Український ринок банківських послуг, як і світовий, постійно змінюється кількісно та якісно. Ці змін полягають в ускладненні його структури та посиленні конкуренції між фінансовими установами. Посткризовий,

у світовому просторі, та кризовий у вітчизняному – 2009 рік був переломним моментом в історії його розвитку та функціонування. Під впливом світової фінансової кризи вітчизняний ринок фінансових послуг розпочав нову фазу власного розвитку, яка характеризується перетворенням банківської системи у найпроблемнішу нішу фінансів та найхиткішу галузь української економіки в цілому. Український фінансовий ринок та його інфраструктура розвиваються за проєвропейською банкоорієнтованою моделлю, коли центром обертання кредитно-інвестиційних ресурсів, операцій і транзакцій є банківський сектор і саме від рівня його функціонування та розвитку залежить рівень розвитку всього фінансового ринку.

У зв'язку із зазначеним можна зробити висновок, що питання сучасного стану ринку банківських послуг, виявлення та аналіз проблем його функціонування є актуальною та життєво необхідною задачею, вирішенням якої мають займатися не тільки теоретики, а й практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провідними вченими з банківської справи, такими як О.С. Бадзюк [4], Васюренко О.В. [8], А.М. Мороз [5], М.І. Савлук, достатньо повно висвітлені питання здійснення банківських операцій, управління ними, вдосконалення, проте щодо власне ринку банківських послуг наукових вітчизняних праць не досить багато. Можна стверджувати, що питання аналізу стану, виявлення тенденцій та вирішення проблем ринку банківських послуг присвячено у вітчизняній літературі недостатню кількість уваги. Так, вагомих внесок у розв'язання науково-практичних та теоретичних питань, пов'язаних з функціонуванням та розвитком ринку банківських послуг в Україні зробили Б.П. Адамик [5] та В.О. Онищенко [10]. За темами, пов'язаними з ринком банківських послуг захищено близька десяти кандидатських, зокрема О.А. Брегедаю [7], В.Ф. Голуб [9], З.К. Сороківською [11]. Визнаючи значний внесок зазначених авторів у розроблення питань функціонування а розвитку банківської справи в Україні як у теоретич-

ному, так і в практичному плані, варто зазначити, що умови сьогодення ставлять нові задачі та нові виклики, які потребують детального аналізу та декомпозиції, з метою вирішення наявних проблем та прогнозування майбутніх сценаріїв розвитку ринку банківських послуг в Україні. У зв'язку з цим тематика статті є актуальною.

Постановка завдання. Невирішеною частиною поставленої проблеми в цілому є той факт, що швидкоплинні соціально-політичні, а іноді й військові події, що відбуваються в Україні, змушують науковців по-новому подивитися на питання розвитку ринку банківських послуг, виявляють нові недоліки його функціонування, вимальовують не визначені раніше перспективи розвитку.

Метою статті – є формування характеристики сучасного стану ринку банківських послуг України на основі ґрунтовного статистичного аналізу його ключових параметрів у динаміці семи останніх років. Основними методами дослідження були статистичне спостереження, метод коефіцієнтів, статистичний аналіз, а також метод аналогій та порівнянь, логіко-статистичний аналіз.

Виклад основного матеріалу. До недавніх часів вважалося, що 2009 рік був найгіршим періодом для вітчизняної індустрії фінансового посередництва. Зниження рентабельності суто банківських операцій

Таблиця 1

Динаміка кількості банків України

Назва показника	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.10.2014
Кількість банків, які мають банківську ліцензію	175	184	182	176	176	176	180	168
з них: з іноземним капіталом	47	53	51	55	53	53	49	51
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	17	17	18	20	22	22	19	19
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	35,0	36,7	35,8	40,6	41,9	39,5	34,0	32,1

Таблиця 2

Динаміка показників розміщення ресурсів банками України, млн грн

Показник	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.10.2014
Загальні активи, не скориговані на резерви за активними операціями	619 004	973 332	1 001 626	1 090 248	1 211 540	1 267 892	1 408 688	1 475 440
Активи банків, скориговані на резерви за активними операціями	599 396	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192	1 278 095	1 310 894
Готівкові кошти та банківські метали	18 313	20 668	21 725	26 749	27 008	30 346	36 390	29 530
Кошти в Національному банку України	19 120	18 768	23 337	26 190	31 310	33 740	47 222	38 733
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	26 293	40 406	51 323	67 596	78 395	99 472	78 106	70 091
Кредити надані	485 368	792 244	747 348	755 030	825 320	815 327	911 402	982 134
з них:								
кредити, що надані суб'єктам господарювання	276 184	472 584	474 991	508 288	580 907	609 202	698 777	758 186
кредити, надані фізичним особам	153 633	268 857	222 538	186 540	174 650	161 775	167 773	175 233
Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	1,3	2,3	9,4	11,2	9,6	8,9	7,7	11,5
Вкладення в цінні папери	28 693	40 610	39 335	83 559	87 719	96 340	138 287	173 065
Резерви за активними операціями банків	20 188	48 409	122 433	148 839	157 907	141 319	131 252	165 539

спонукало і спонукає банкірів до більш активного пошуку нових джерел прибутку. Події кінця 2013 та 2014 рр. також негативно вплинули на ринок банківських послуг. Зокрема, це можна простежити за основними показниками діяльності банків, а саме: скорочення загальної кількості банківських установ, зменшення відповідно обсягів активів банківської системи, зменшення показників фінансових результатів діяльності банків (табл. 1, 2).

Дані таблиці 1 показують, що починаючи з кінця 2009 року кількість суб'єктів ринку банківських послуг власне банків постійно знижується. Так, якщо на 1 січня 2009 року кількість банків становила 184, то у жовтні 2014 вона скоротилася до 168. За даними НБУ, 21 банк на кінець жовтня 2014 року перебуває у стадії ліквідації, а 15 банків вже завершили ліквідацію та проходять процедуру вилучення з Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України. Отже, на ринку спостерігається згорання діяльності його суб'єктів, причому припиняють власну діяльність банки четвертої та третьої груп за класифікацією НБУ.

Негативну динаміку мають і показники кредитної діяльності банків України (табл. 2).

Таблиця 2 показує, що три роки банківська система витратила на те, щоб повернути докризові масштаби кредитної діяльності: за підсумками 2008 року обсяги кредитів, наданих клієнтам банками України, становили 7,92 млрд грн, а упродовж 2009 року цей показник знизився до 7,47 млрд грн. І відновити докризовий обсяг кредитування банкам вдалося тільки за підсумками 2011 року, коли обсяг кредитування сягнув 8,25 млрд грн (табл. 2). Якщо ж поглянути на показники простроченої заборгованості за кредитами (табл. 2), то можна помітити, що у 2009–2011 роках вона становила понад 9% від загальної маси виданих банками кредитів, а упродовж 2014 року зросла

з 7,7% у січні до 11,50% у жовтні, що також свідчить про зниження якості активних операцій банків України.

Щодо залучення коштів банками України, то зобов'язання у зв'язку із проявами кризи також мають негативні коливання (табл. 3).

З даних таблиці 3 можна побачити, що капітал банків упродовж 2007–2014 років в цілому має позитивну тенденцію зростання: виключення становить тільки 2009 рік, коли капітал знизився зі 119,3 млрд грн до 115,2 млрд грн., та 2014 рік, за результатами якого капітал банків зменшився на 26,3 млрд грн. Загальні зобов'язання банків, починаючи з 2010 року, зростали і на кінець жовтня 2014 року склали 1144 млрд грн. Щодо результатів діяльності суб'єктів ринку банківських послуг (табл. 4), то динаміка не є однозначною.

Дані таблиці 4 показують, що після 2009 року доходи банків мають позитивну тенденцію. Виключення може становити тільки 2014 рік, оскільки за перші 10 місяців банки заробили 157,9 млрд грн, тоді як за 2013 рік цей показник сягнув рекордної суми 168,9 млрд грн, що на 100 млрд грн більше, ніж за результатами докризового 2007 року (табл. 4).

За даними таблиці 4 видно, що фінансовий результат діяльності банків у 2009 році був від'ємним і становив 38,5 млрд грн збитків. Наступні три роки він зменшувався і вже за результатами діяльності 2012 року прибутки банків сягнули 4,9 млрд грн, але у 2013 році прибутки зменшилися до 1,4 млрд грн, а за перші десять місяців 2014 року діяльність банків знову стала збитковою на 10,6 млрд грн.

Найбільш популярною формою участі банків у інвестиційних процесах як фінансових посередників сьогодні є інвестування за допомогою механізмів середнього та довгострокового кредитування. На відміну від засновницьких операцій, використання банківського

Таблиця 3

Динаміка показників залучення ресурсів банками України

Назва показника	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.10.2014
Пасиви, усього	599 396	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192	1 278 095	1 310 894
Капітал	69 578	119 263	115 175	137 725	155 487	169 320	192 599	166 335
з нього: статутний капітал	42 873	82 454	119 189	145 857	171 865	175 204	185 239	181 838
Зобов'язання банків	529 818	806 823	765 127	804 363	898 793	957 872	1 085 496	1 144 559
з них:								
кошти суб'єктів господарювання	111 995	143 928	115 204	144 038	186 213	202 550	234 948	258 194
з них: строкові кошти суб'єктів господарювання	54 189	73 352	50 511	55 276	74 239	92 786	104 722	92 842
кошти фізичних осіб	163 482	213 219	210 006	270 733	306 205	364 003	433 726	402 421
з них: строкові кошти фізичних осіб	125 625	175 142	155 201	206 630	237 438	289 129	350 779	312 704

Таблиця 4

Динаміка показників результатів діяльності банків України

Назва показника	01.01.2008	01.01. 2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.10.2014
Регулятивний капітал	72 265	123 066	135 802	160 897	178 454	178 909	204 976	186 548
Достатність регулятивного капіталу (Н2), %	13,92	14,01	18,08	20,83	18,90	18,06	18,26	15,96
Доходи	68 185	122 580	142 995	136 848	142 778	150 449	168 888	157 877
Витрати	61 565	115 276	181 445	149 875	150 486	145 550	167 452	168 512
Результат діяльності	6 620	7 304	-38 450	-13 027	-7 708	4 899	1 436	-10 635
Рентабельність активів, %	1.50	1.03	-4.38	-1.45	-0.76	0.45	0.12	-1,09
Рентабельність капіталу, %	12.67	8.51	-32.52	-10.19	-5.27	3.03	0.81	-7,92

кредиту стимулює споживачів інвестицій ефективніше використовувати кошти, щоб забезпечити погашення кредиту та відсотків за його користування.

Незважаючи на те, що основною тенденцією на ринку довгострокового кредитування у 2009 році було уповільнення темпів зростання довгострокових кредитів, фактичні дані свідчать про поступове збільшення частки довгострокового кредитування у активних операціях банку: на початок 2010 року частка довгострокових кредитів у загальних активах банку складала більше половини від активних операцій, а саме 52%, що на 5% більше, ніж на кінець 2008 року – 47% відповідно.

Зниження темпів довгострокового кредитування у 2009 році було реакцією на виконання вимог Національного банку України спрямованих на обме-

ження збільшення розриву між строками залучених депозитів та розміщених кредитів. Справа в тому, що основною проблемою в кредитуванні на тривалі строки для комерційних банків є відсутність пасивів відповідної строковості. Нині в Україні стандартними строками для депозитів є 1, 3, 6, 9 і 12 місяців. До того ж після затвердження постанови НБУ «Про додаткові заходи щодо діяльності банків» найбільш привабливими для клієнтів стають вклади до запитання. У зв'язку з цим знижуються з року в рік й обсяги кредитування строком понад 5 років (табл. 5).

Стає очевидним (табл. 5), що за можливості залучення пасивів на 1 рік і менше видача кредитів у значних обсягах, на 10 років і більше, має підвищені ризики ліквідності, оскільки не гарантує повернення залучених депозитів у зазначені терміни.

Таблиця 5

Кредити, надані банками резидентам України (залишки коштів на кінець періоду, млн грн)

Рік	Усього кредитів	у тому числі за строками		
		до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років
2005	143 423	54 823	88 601	...
2006	245 230	86 197	159 033	...
2007	426 867	131 505	181 311	114 052
2008	734 022	222 033	278 581	233 408
2009	723 295	230 974	266 699	225 623
2010	732 823	242 772	275 605	214 446
2011	801 809	297 422	301 002	203 385
2012	815 142	344 237	294 511	176 394
2013	910 782	426 082	310 739	173 961
2014				
січень	903 458	417 587	310 929	174 942
лютий	976 084	431 400	349 614	195 069
березень	1 001 547	415 472	378 271	207 804
квітень	1 011 236	414 983	386 500	209 753
травень	1 008 868	414 263	389 685	204 920
червень	981 675	401 028	378 243	202 404
липень	982 049	403 888	376 853	201 307
серпень	1 026 739	413 414	396 186	217 139
вересень	991 833	398 539	385 602	207 693

Таблиця 6

Кредити, надані банками резидентам України в розрізі цілей кредитування (млн грн)

Рік	Усього	Споживчі кредити	Питома вага споживчих кредитів, %	На придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості	Інші кредити	Із загальної суми іпотечні кредити ^{1,2}
2005	35 659
2006	82 010	58 453	71,28	20 412	3 145	20 523
2007	160 386	115 032	71,72	40 778	4 577	73 084
2008	280 490	186 088	66,34	88 352	6 050	143 416
2009	241 249	137 113	56,83	98 792	5 343	132 757
2010	209 538	122 942	58,67	81 953	4 643	110 725
2011	201 224	126 192	62,71	70 447	4 585	97 431
2012	187 629	125 011	66,63	58 427	4 191	63 158
2013	193 529	137 346	70,97	51 447	4 736	56 270
2014						
січень	192 479	136 814	71,08	50 938	4 728	55 147
лютий	208 613	144 150	69,10	59 501	4 963	62 477
березень	212 965	147 650	69,33	60 412	4 903	64 450
квітень	213 379	148 256	69,48	60 304	4 819	65 148
травень	211 828	142 778	67,40	64 321	4 729	65 188
червень	205 154	137 843	67,19	62 710	4 602	60 508
липень	204 652	136 996	66,94	63 151	4 505	60 908
серпень	215 109	141 579	65,82	68 904	4 626	66 089
вересень	207 799	137 972	66,40	65 342	4 485	62 801

Стає очевидним (табл. 5), що за можливості залучення пасивів на 1 рік і менше видача кредитів у значних обсягах, на 10 років і більше, має підвищені ризики ліквідності, оскільки не гарантує повернення залучених депозитів у зазначені терміни. На перший погляд за відсутності забезпечення рефінансування активних операцій українських фінансових установ на міжнародних ринках капіталу, де є можливість рефінансування на терміни від п'яти років і більше, проблема взагалі не має вирішення: такі ресурси доступні далеко не всім представникам банківського сектора, і до того ж дістануться необхідного рівня кредитного рейтингу на міжнародних ринках досить складно з матеріальної точки зору.

Якщо проаналізувати цілі, на які видаються кредити (табл. 6) та здійснюються послуги кредитного характеру, то можна побачити, що більше 60% кредитів – це споживче кредитування (табл. 6).

Дані таблиці 6 показують, що кредитні послуги банків України спрямовані на 56-70% на задоволення поточних потреб фізичних осіб, отже на розвиток економіки України відповідно спрямовується не більше 30% від кредитних ресурсів банків. Щодо галузевої структури кредитних послуг банку, то, за даними 2014 року, найбільшу питому вагу мали кредити, надані підприємствам оптової та роздрібною торгівлі і ремонту автотранспорту – питома вага кредитів таким підприємствам становить 35,5%. Далі за обсягами кредитування йде переробна промисловість, яка в сукупності отримала 21,69% від обсягів кредитування підприємств.

Наочні найбільш вагому галузі, що користувалися послугами кредитування банків, представлені на рисунку 1.

Рис. 1. Галузева кредитних послуг банків, вересень 2014, млн грн

Дані рисунка 1 показують, що найбільш кредитами банків користуються підприємства оптової та роздрібною торгівлі, які в свою чергу в більшості своїй беруть кредити на короткостроковій основі, що пов'язано зі специфікою роботи даної галузі. Так, за даними осені 2014 року банки України ви-

Таблиця 7

Галузева структура банківських кредитних послуг в розрізі строків кредитування на кінець жовтня 2014 року

Види економічної діяльності	Усього кредитів суб'єктам господарювання		у тому числі за строками					
	Обсяги, млн грн	Питома вага, %	до 1 року		від 1 року до 5 років		більше 5 років	
			Обсяги, млн грн	Питома вага, %	Обсяги, млн грн	Питома вага, %	Обсяги, млн грн	Питома вага, %
Усього	756 858	100,00	330 221	43,63	323 725	100,00	102 912	100,00
Сільське, лісове та рибне господарство	53 241	7,03	23 619	3,12	26 140	8,07	3 482	3,38
Добувна промисловість	19 827	2,62	15 713	2,08	3 455	1,07	658	0,64
Переробна промисловість	164 140	21,69	61 294	8,10	79 885	24,68	22 960	22,31
Постачання електроенергії, газу	34 294	4,53	11 947	1,58	10 324	3,19	12 023	11,68
Водопостачання; каналізація	2 331	0,31	621	0,08	1 541	0,48	169	0,16
Будівництво	56 080	7,41	19 533	2,58	18 934	5,85	17 612	17,11
Оптова та роздрібно торгівля; ремонт автотранспортних засобів	268 705	35,50	149 068	19,70	102 689	31,72	16 948	16,47
Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність	30 566	4,04	7 735	1,02	20 689	6,39	2 142	2,08
Тимчасове розміщення й організація харчування	6 508	0,86	1 012	0,13	2 900	0,90	2 596	2,52
Інформація та телекомунікації	7 330	0,97	3 871	0,51	3 057	0,94	402	0,39
Операції з нерухомим майном	59 805	7,90	16 906	2,23	22 754	7,03	20 144	19,57
Наукова та технічна діяльність	37 736	4,99	12 718	1,68	22 485	6,95	2 532	2,46
Діяльність у адмін. обслуговуванні	11 331	1,50	4 513	0,60	6 033	1,86	786	0,76
Освіта	378	0,05	89	0,01	270	0,08	20	0,02
Охорона здоров'я	683	0,09	91	0,01	320	0,10	273	0,26
Мистецтво, спорт та відпочинок	2 375	0,31	981	0,13	1 276	0,39	118	0,11
Надання інших видів послуг	1 528	0,20	508	0,07	974	0,30	46	0,04

дали 35,5% усіх кредитів саме підприємствам та підприємцям, що є представниками торгової галузі. Близько 22% від загального обсягу кредитування банки України надали підприємствам переробної промисловості. Слід також зауважити, що за умов військовий дій на нерегульованих територіях України, а саме Донецькому та Луганському регіонах, у десятки разів скоротилися як кількість торгових точок в тому числі й оптової торгівлі, так і обсяги реалізації товарів та послуг. Банківські установи у нестабільних регіонах припинили у свої більшості діяльність. Якщо до липня 2014 року основні зміни в роботі банків на сході країни зводилися до закриття відділень, то зі звільненням низки міст банки в них стали відновлювати роботу. На сьогоднішній день деякі банки відновили роботу відділень у містах Слов'янськ, Краматорськ та Маріуполь [11].

Варто зауважити, що з даних таблиці 7 видно, що освіта, охорона здоров'я, мистецтво, спорт і розваги в сукупності не набрали навіть 1% від загальних обсягів кредитування підприємств. Схожа ситуація й за кредитами в іноземній валюті (табл. 8).

За даними таблиці 8 видно, що найбільшу питому вагу в галузевій структурі банківського кредитування в іноземній валюті мають переробна промисловість, яка отримала 30,38% від загальних обсягів кредитування підприємств, торговельна промисловість та ремонт автотранспорту – 27,86% від наданих кредитів підприємствам, далі йдуть операції з нерухомим майном – 8,14% та транспорт, складське господарство. Поштова і кур'єрська діяльність – 6,16%. У сумі перелічені галузі отримали від банків 72,54%

від загального обсягу кредитування підприємств-резидентів.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи проведений аналіз, можна виділити головне:

- ринок банківських послуг переживає динамічну кризову спадну фазу свого розвитку, особливо це стосується готівкового ринку валютних цінностей, який стихійно створюється та функціонує і становить суттєву конкурентну загрозу легітимним валютнообмінним операціям;

- упродовж 2014 року спостерігалось різке скорочення кількості суб'єктів ринку, близько 20 банків збанкрутували та стільки ж перебувають на межі банкрутства та ліквідації;

- негативну динаміку мають і показники кредитної діяльності банків: три роки банківська система витратила на те, щоб повернути докризові масштаби кредитної діяльності, мається на увазі криза кінця 2008 та 2009 років. Сьогодні жоден фахівець не береться прогнозувати витрати часу та коштів, що необхідні на стабілізацію діяльності банківського сектора України;

- статистичні дані показують, що головне призначення банківської системи з огляду на цілі кредитування – це підтримка належного рівня споживання, а не розвиток економіки та держави – за обсягами більше 60% кредитів – це споживче кредитування.

Отже, в цілому можна сказати, що серед сценаріїв розвитку ринку банківських послуг нині переважає антикризове вільне флуктуаційне функціонування зі збереженням національної приналежності банківського капіталу та слабо прогнозованим майбутнім.

Таблиця 8

Галузева структура банківських кредитних послуг в іноземній валюті станом на кінець жовтня 2014 року

Напрямок кредитування	Обсяги, млн грн	Питома вага, %	У тому числі у розрізі валют			
			долар США	євро	російський рубль	інші валюти
Усього	343 575	100,00	298 301	40 728	3 801	746
Сільське, лісове та рибне господарство	18 382	5,35	15 726	2 146	507	3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	12 639	3,68	12 033	390	216	–
Переробна промисловість	104 361	30,38	88 191	14 284	1 369	517
Постачання електроенергії, газу	23 460	6,83	10 311	13 150	–	–
Водопостачання; каналізація	1 233	0,36	712	522	–	–
Будівництво	20 336	5,92	19 310	969	11	45
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів	95 718	27,86	89 467	5 124	1 055	71
Транспорт, складська, поштова та кур'єрська діяльність	21 173	6,16	19 540	1 613	21	0
Тимчасове розміщування й організація харчування	4 192	1,22	3 769	365	1	56
Інформація та телекомунікації	1 403	0,41	1 251	150	–	1
Операції з нерухомим майном	27 978	8,14	26 958	491	482	47
Професійна, наукова та технічна діяльність	7 952	2,31	6 848	1 082	18	4
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	3 704	1,08	3 517	183	3	1
Освіта	195	0,06	195	0	–	–
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	303	0,09	161	26	116	–
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	315	0,09	153	162	–	–
Надання інших видів послуг	231	0,07	158	71	1	–

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121/III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
2. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07. 2001 року № 2663-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
3. Бадзим О.С. Банківські операції : навч. посіб. / О.С. Бадзим, О.Г. Задніпровська, В.Г. Тичина ; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. – К. : КНУТД, 2010. – 134 с.
4. Банківські електронні послуги : навч. посібник / уклад. Б.П. Адамик ; Терноп. акад. народ. госп-ва, Інститут банківського бізнесу. – Тернопіль : Карт-бланш, 2005. – 95 с.
5. Банківські операції : підр. / заг. ред. А.М. Мороз ; ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана». – 3-тє вид., перероб. і доп. – К : КНЕУ, 2008. – 608 с.
6. Брегеда О. А. Ринок банківських послуг в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01 / О.А. Брегеда ; Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2002. – 16 с. – укр.
7. Васюренко О. В. Управление банковскими операциями: методология и практика : дис. ... д-ра екон. наук : 08.04.01 / О.В. Васюренко ; Харьковский гос. экономический ун-т. – Х., 1998. – 489 л.
8. Голуб В.Ф. Управління каналами збуту банківських продуктів на роздрібному ринку : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / В.Ф. Голуб ; Держ. податк. адмін. України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2008. – 20 с. – укр.
9. Онищенко В.О. Ринок банківських послуг: проблеми та інноваційні напрями розвитку в Україні [Текст] : монографія / Онищенко В.О., Птащенко Л.О. ; Полтав. нац. техн. ун-т ім. Ю. Кондратюка. – Полтава : [ПолтНТУ], 2010. – 300 с.
10. Перемены на восточном фронте: как работают отделения банков в зоне АТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.prostobank.ua/depozity/stati/peremeny_na_vostochnom_fronte_kak_rabotayut_otdeleniya_bankov_v_zone_ato.
11. Ринок роздрібних банківських послуг: особливості формування та перспективи розвитку в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01 / З.К. Сороківська ; Терноп. держ. екон. ун-т. – Тернопіль, 2006. – 20 с.
12. Руденко М.О. Аналіз діяльності банків України у сфері фінансових інвестицій // ISSN 1562-0905 Регіональна економіка. – 2009. – № 4. – С. 119-124.
13. Сороківська З.К. Ринок роздрібних банківських послуг: особливості формування та перспективи розвитку в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01 / З.К. Сороківська ; Терноп. держ. екон. ун-т. – Тернопіль, 2006. – 20 с. – укр.

УДК 336.148

Мельничук Н.Ю.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів

Національної академії статистики, обліку та аудиту

ПРИЗНАЧЕННЯ КОНТРОЛЮ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

Стаття присвячена дослідженню історичних аспектів становлення та розвитку контролю в Україні. Обґрунтовано суть дефініції «контроль» та її призначення в бюджетній сфері. Проаналізовано динаміку доходів і видатків державного та місцевих бюджетів, визначено причини неефективності контролю в бюджетній сфері.

Ключові слова: контроль, бюджет, управління, фінансові ресурси, органи управління, фінансовий контроль, бюджетні установи, бюджетне управління.

Мельничук Н.Ю. НАЗНАЧЕНИЕ КОНТРОЛЯ В БЮДЖЕТНОЙ СФЕРЕ

Статья посвящена исследованию исторических аспектов становления и развития контроля в Украине. Обосновано суть дефиниции «контроль» и его назначение в бюджетной сфере. Проанализирована динамика доходов и расходов государственного и местных бюджетов, определены причины неэффективности контроля в бюджетной сфере.

Ключевые слова: контроль, бюджет, управление, финансовые ресурсы, органы управления, финансовый контроль, бюджетные учреждения, бюджетное управление.

Melnychuk N.Y. PURPOSE OF THE CONTROL IN THE BUDGET SPHERE

The article is devoted to the investigation of the historical aspects of the formation and development of the control in Ukraine. The basic nature of the definition "control" and its purpose in the budget sphere is grounded. The income and charges behavior of state and local budgets is analyzed; the reasons of the control inefficiency in the budget sphere are defined.

Keywords: control, budget, management, bankroll, machinery of government, financial control, budget-funded organizations, budgetary authority.

Постановка проблеми. В сучасних умовах існування України як незалежної держави, яка буде розвинути ринкову економіку, особливу увагу необхідно приділити бюджетному менеджменту. Бюджетне управління коштами на загальнодержавному рівні вимагає злагодженого використання всіх функцій менеджменту. Традиційно серед цих функцій важливе місце посідає функція контролю. Саме від її ефективності залежить як існування держави, так і кожного громадянина зокрема.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Огляд наукових досліджень свідчить, що теоретичні та прак-

тичні засади контролю досліджували такі відомі українські вчені, як: М.Т. Білуха, Т.М. Боголіб, В.Д. Базилевич, В.Ф. Журко, П.І. Гайдуцький, М.М. Каленський, Є.В. Калюга, О.А. Кириченко, Л.А. Костирко, В.І. Кравченко, В.М. Мельник, О.М. Петрук, І.Б. Стефанюк, О.О. Терещенко, В.М. Федосов, І.Я. Чугунов, А.В. Чупіс, В.О. Шевчук та ін.

Незважаючи на значний доробок учених, існує цілий ряд невирішених проблем, які потребують продовження розпочатих досліджень у сфері державного фінансового контролю, особливо в частині вивчення контролю в бюджетній сфері.